ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าคา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

Cultural Capital for Sustainable Tourism at Taka Community, Amphawa District, Samut Songkhram Province

สุวรรณฤทธิ์ วงศ์ชะอุ่ม
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
E-mail : wongcha_um@yahoo.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) รวบรวมจัดหมวดหมู่ และ 2) วิเคราะห์ความสำคัญของทุนทางวัฒนธรรมตำบลท่าคา เพื่อเป็นแนวทางการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหิมะ จนได้ข้อมูลที่ซ้ำกันปรากฏกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 14 คน จากประชากรจำนวน 28 คน อีกทั้งใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคลด้วยแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูล และใช้เทคนิคการวิเคราะห์ความหมาย และความสัมพันธ์ของเนื้อหาซึ่งผลของการวิจัยปรากฏว่า ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันลำคลอง และการสัญจรทางน้ำยังคงทำหน้าที่เชื่อมโยง อาชีพ การตั้งบ้านเรือน และความศรัทธาของชุมชนท่าคาเข้าไว้ด้วยกัน รวมทั้งการสัมผัสได้ถึงความเป็นตำบลท่าคาผ่านทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งสามารถจัดหมวดหมู่ออกเป็นคุณค่าทางวัฒนธรรม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านประวัติศาสตร์ ประกอบด้วยบ้านเรือนไทยของกำนันจัน และตลาดน้ำท่าคา ด้านสังคม เช่น วัดมณีสรรค์ ศาลเจ้าแม่ตั้วเนี้ย ด้านสุนทรียภาพ เช่น วัดเทพประสิทธิ์ วิถีชีวิตริมน้ำ และด้านวิชาการ อาทิ การทำน้ำตาลมะพร้าว ตลาดน้ำท่าคา ผลที่ตามมาคือสายน้ำและการสัญจรทางน้ำเชื่อมโยงชุมชนเข้ากับสถานที่สำคัญและศาสนสถาน รวมทั้งส่งผลต่อการประกอบอาชีพจนกลายเป็นคุณค่าทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของตำบลท่าคา

คำสำคัญ : ทุนทางวัฒนธรรม, คุณค่าทางวัฒนธรรม, การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมท่าคา

ABSTRACT

The objectives of this research paper included: 1) to collect data and classify the cultural capital 2) to analyze the vitality of the capital to set a guideline for cultural tourism. This research paper utilized the quantitative method with a snow ball technique. A sample of 14 persons was taken from the community. An in-depth interview was used with structural questions and content analysis. The findings revealed that, canals have been essential transportation routes to connect local people, houses, occupations, and the strengths of the community. The cultural capital can be classified into four main groups. The first group is historical sites such as traditional Thai houses of Mr. Chan, the leader of the community and TaKa floating Market. The second group is the social aspects such as Maneesawan Buddhist temple and tabernacle. The third group is the overall aesthetic appeal such as Thepprasit Buddhist temple and river lifestyle. The fourth group is local wisdom such as coconut sugar making and the market activity at the floating market. The combination of these cultural capitals on the canal route results in a unique and sustainable tourism for the Taka community.

Keywords : Cultural Capital, Sustainable Tourism, Valued Culture

หลักการและเหตุผล

ลักษณะทางกายภาพของตำบลท่าคา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามเป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยสายน้ำ และลำคลองไหลผ่านมากมาย ทำให้ชุมชนปลูกบ้านเรือนส่วนใหญ่อยู่ริมน้ำ ใช้เรือในการสัญจร และเป็นชาวสวนมะพร้าวเพื่อทำน้ำตาลเป็นหลัก จุดเด่นที่ทำให้ตำบลท่าคาเป็นที่รู้จักของคนภายนอก คือ ตลาดน้ำท่าคา หรือ นัดท่าคา เกิดขึ้นจากการเป็นชุมชนชาวสวน และการค้าขายทางเรือซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติของตำบลท่าคา นอกจากความเป็นชุมชนชาวสวนที่ใช้การสัญจรทางน้ำเป็นหลักแล้ว ตำบลท่าคายังมีทรัพยากรทางวัฒนธรรมด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับสายน้ำอีกหลายประการ อาทิ การตั้งบ้านเรือน การสร้างศาสนสถาน ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แม้ว่าในช่วงหลายปีที่ผ่านมาท่าคาได้รับอิทธิพลของการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวของตลาดน้ำอัมพวา ทำให้นักวิจัย และนักวิชาการจำนวนไม่น้อยสนใจเข้ามาทำวิจัยเพื่อพัฒนาตลาดน้ำท่าคาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดสมุทรสงคราม แต่การทำวิจัยก่อนหน้านี้ส่วนใหญ่เน้นไปที่ตัวตลาดน้ำท่าคาเป็นหลัก เช่น งานวิจัยของวิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ และคณะ(2550) และยุคลธร เตชะวนากร(2545) เป็นต้น รวมทั้งยังไม่มีการจัดหมวดหมู่โดยจำแนกตามคุณค่าทุนทางวัฒนธรรม และยังไม่มีการศึกษาความสำคัญทางวัฒนธรรมที่ยังคงอยู่ในตำบลท่าคา ดังนั้นงานวิจัยครั้งนี้จัดทำขึ้นเพื่อรวบรวมทุนทางวัฒนธรรมที่แสดงออกถึง การสัมผัสได้ถึงความเป็นสถานที่ (sense of place) และความเป็นของแท้ (authenticity) ของตำบลท่าคาที่ยังคงอยู่ให้รอบด้าน ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมต่อไป เพราะการพัฒนาทางการท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของทรัพยากรให้เหมาะสมเพื่อการใช้ประโยชน์ทางการท่องเที่ยว การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นย่อมไม่อาจหลีกเลี่ยงผลกระทบด้านลบได้ และอาจมีอิทธิพลต่อความเป็นของแท้และวัฒนธรรมดั้งเดิมในตำบลท่าคาจนไม่อาจ รื้อฟื้นกลับคืนมาได้ การรวบรวมทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าวจะช่วยชี้ให้เห็นถึงระดับการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลเสียต่อทรัพยากรทางวัฒนธรรมของท่าคา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรวบรวมจัดหมวดหมู่ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว ของตำบลท่าคา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

2. เพื่อแสดงความสำคัญของทุนทางวัฒนธรรมสำหรับการท่องเที่ยว ของตำบลท่าคา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทุนวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่มี 3 รูปแบบกล่าวคือ 1) สิ่งที่ฝังอยู่ในตัวคนและกลุ่มคนมาอย่างยาวนาน (embodies state) ได้แก่ ความคิด จินตนาการ ความคิดริเริ่มและความเชื่อ 2) สิ่งที่เป็นรูปธรรม (objectified state) ในรูปแบบของสินค้าวัฒนธรรม เช่น รูปภาพ หนังสือ สิ่งก่อสร้างสถานที่ที่เป็นมรดกโลก 3) ความเป็นสถาบัน (institutionalization state) ซึ่งสามารถทำให้เกิดความเป็นรูปธรรม เช่น กติกา การยอมรับที่หลายๆ คนเห็นร่วมกัน เช่น การยอมรับในสถาบันพระมหากษัตริย์ วัดและโรงเรียน (Pierre Bourdieu, 1986: 47-50) ขณะที่ รังสรรค์ ธนะพรพันธ์ ได้วิเคราะห์ทุนวัฒนธรรมเป็นทุนสำคัญในสังคมเศรษฐกิจ ซึ่งในยุคทุนอุตสาหกรรมเป็นทุนหลักโดยมีการบริการเข้ามาเป็นทุนก่ำกึ่งระหว่างทุนภาคอุตสาหกรรมและวัฒนธรรม ทุนวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับความเติบโตระหว่างอุตสาหกรรมกับภาคบริการโดยมีสินค้าวัฒนธรรม (cultural products) แสดงความเจริญเติบโตของทุนวัฒนธรรม การศึกษาในเรื่องนี้ให้ศึกษาได้จากสินค้า หรือบริการที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรม (embodied culture) เป็นผลผลิตที่ การวิเคราะห์การเติบโตของทุนวัฒนธรรมมิอาจแยกต่างหากจากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตและพัฒนาการของทุนหลักในระบบทุนนิยมโลก (รังสรรค์ ธนะพรพันธ์ 2546, 17-18) ทรัพยากรทางวัฒนธรรม คือ มรดกทางวัฒนธรรม แบ่งเป็น 1)มรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (tangible cultural heritage) คือสิ่งที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น เช่น สถานที่ อาทิ ที่อยู่อาศัย ชุมชน อาคาร รวมถึง งานฝีมือ วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ เป็นต้น 2) มรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม (intangible cultural heritage) รวมถึง ประเพณี ขนบธรรมเนียม ภาษา เพลง พิธีกรรม เทศกาล ทักษะพิเศษ เป็นต้น (ICOMOS, 1999: 23-4)

ความสำคัญทางวัฒนธรรม (cultural significance) เป็นแนวคิดในการช่วยประเมินคุณค่าของสถานที่ต่างๆ ประกอบด้วย คุณค่าทางสุนทรียภาพ (aesthetic value) คุณค่าทางประวัติศาสตร์(historic value) คุณค่าทางวิชาการ (scientific value) และคุณค่าทางสังคม (social value) ทำให้เข้าใจความสำคัญของสถานที่ตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และต่อไปในอนาคต (ICOMOS Australia, 1999:12; Pearson, Michael et al., 2002)

การเปลี่ยนแปลงทุนวัฒนธรรมสู่ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจำเป็นต้องมีการปรับรูปแบบเพื่อให้ง่ายต่อการใช้ประโยชน์ทางการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบไปด้วยขั้นตอนปรับปรุง (modification) ทำให้เป็นสินค้าเชิงพาณิชย์ (commodification) และทำให้มีมาตรฐาน (standardization) (Bob McKercher and Hilary du Cros, 2002: 115)

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (cultural tourism) มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมผู้เกี่ยวข้องให้เกิดการเข้าถึงมรดกทางวัฒนธรรมทั้งแก่นักท่องเที่ยวและชุมชนเอง เกิดการเคารพต่อมรดกวัฒนธรรมของชุมชน เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างความสนใจด้านการอนุรักษ์และด้านการท่องเที่ยว และเกิดการวางแผนที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอและสื่อความหมายทางวัฒนธรรม ผลประโยชน์ที่ตามมาคือ เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรม และเกิดผลกระทบต่อนโยบายเศรษฐกิจ (ICOMOS, 1999: 5-6)

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าคา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นงานวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพในการจัดหมวดหมู่และวิเคราะห์ความสำคัญของทุนทางวัฒนธรรม

กลุ่มประชากรเป้าหมายในการสำรวจครั้งนี้รวม 28 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ 13 คน และผู้อาวุโสซึ่งมีองค์ความรู้ของชุมชน 15 คน การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างในการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล โดยเป็นการสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (non-probability sampling) แบบหิมะ (snowball sampling) (วัชราภรณ์ สุริยาภิวัฒน์, 2546:147-8) จนได้ข้อมูลที่ครบตรงกันในทุกๆ ด้านจึงหยุดการสัมภาษณ์ ซึ่งปรากฏจำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ 14 คน

หลังจากรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ผลใช้การวิเคราะห์ความหมาย และความสัมพันธ์ของเนื้อหา (content analysis) (Alitinay, Levent and Paraskevas, Alexandros, 2008: 127-8) เพื่อให้ได้ผลการวิจัยจนนำไปสู่การจัดหมวดหมู่ และการวิเคราะห์ความสำคัญของทุนทางวัฒนธรรมทั้ง 4 ด้านของชุมชนท่าคา ได้แก่ ด้านสุนทรียภาพ ด้านประวัติศาสตร์ ด้านวิทยาการ และด้านสังคม

ผลการวิจัย

หลังจากวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยปรากฏว่า ชุมชนท่าคา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับสายน้ำเป็นหลักตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แม้ปัจจุบันการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เข้ามาในชุมชนทั้งในรูปแบบของสิ่งอำนวยความสะดวก สาธารณูปโภค เช่น การสร้างถนน รถยนต์ จะลดบทบาทของการพึ่งพิงสายน้ำลงไปบ้าง แต่สมาชิกของชุมชนส่วนใหญ่ยังคงให้ความสำคัญและผูกพันอยู่กับสายน้ำ ดังนั้นลำคลอง และการสัญจรทางน้ำยังทำหน้าที่เชื่อมโยงอาชีพ การตั้งถิ่นฐาน และความเชื่อความศรัทธาของชุมชนท่าคาเข้าไว้ด้วยกัน จะเห็นได้จากสรุปผลทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวของตำบลท่าคาประกอบกับแผนที่ทางความคิด (ดูภาพ 1) รวมทั้งการสัมผัสได้ถึงความเป็นตำบลท่าคาผ่านคุณค่าที่สำคัญด้านประวัติศาสตร์ ด้านสุนทรียภาพ ด้านวิชาการ และด้านสังคมของทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (ดูตาราง 1)

ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว

สายน้ำและการสัญจรทางน้ำเสมือนหัวใจหลักของการเชื่อมโยงวัฒนธรรม วิถีชีวิต สถานที่ และผู้คนของท่าคาเข้าด้วยกัน ถ้าถนนคือเส้นทางสัญจรหลัก และเป็นตัวแทนของความเจริญในปัจจุบัน คลองในตำบลท่าคามีมากจนเป็นเครือข่ายที่ส่งผลต่อรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชน และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ รวมทั้งมีอิทธิพลต่อการประกอบอาชีพของผู้คนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

อาชีพ

ในอดีตอาชีพหลักของชุมชนคือการทำสวนเตียน ได้แก่ การปลูกพืชล้มลุก อาทิ ยาจืด ซึ่งนำมาทำยาเส้น พริกหอม กระเทียม แตงกวา เป็นต้น และการทำนาปรังโดยปลูกข้าวตามท้องร่องในสวน (ยุคลธร เตชะวนากร, 2545:47 วินัย นุชอุดม, 2553) แต่เมื่อปัญหาความไม่สมดุลระหว่างน้ำจืดและน้ำเค็มเกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อการทำเกษตรกรรมแบบเดิมทำให้การปลูกยาจืด และข้าวหายไป (ฐานิดา สีเหลือง, 2553) ชาวบ้านจึงหันมาปลูกมะพร้าวเป็นอาชีพหลักแทนการปลูกพืชล้มลุกแบบเดิม (ทวีป เจือไทย, 2553 ศิริ ธรรมสวัสดิ์, 2553) มะพร้าวที่ปลูกเน้นการนำน้ำหวานจากงวงมะพร้าวมาเคี่ยวเพื่อแปรรูปเป็นน้ำตาลมะพร้าว ผลที่ตามมาคือ ตำบลท่าคาเต็มไปด้วยสวนมะพร้าว เตาตาล และการทำน้ำตาลมะพร้าว จนกลายเป็นภูมิปัญญาของตนเองในการคิดค้นอุปกรณ์ เช่น กระบอกไม้ไผ่ใช้รองรับน้ำตาล ไม้พะองใช้ปีนขึ้นเก็บน้ำตาล และกรรมวิธีการเก็บน้ำตาล เช่น การขึ้น และเคี่ยวตาลสองครั้งต่อวัน โดยในช่วงเช้าจะได้น้ำตาลมาก รวมทั้งเครื่องมือ เช่น อิฐที่สร้างเตาตาลต้องทนไฟสูงทำมาจากดินเหนียวผสมขี้เถ้าและแกลบ และเทคนิคการเคี่ยวตาล เช่น ใช้ไม้พะยอมเพื่อกันบูด นอกจากนั้นวัตถุดิบจากส่วนอื่นๆ ของมะพร้าว อาทิ ทางมะพร้าว และกะลา สามารถนำมาเป็นเชื้อเพลิง และแปรรูปผลิตเป็นงานหัตถกรรมได้ เมื่อผลผลิตทางการเกษตร และสินค้าแปรรูปเหลือเกินการบริโภคภายในครอบครัว และชุมชน ชาวบ้านจะนำมาแลกเปลี่ยน และค้าขายกันตามลำคลอง และที่ตลาดน้ำท่าคา (จรูญ เจือไทย, 2553 ทวีป เจือไทย, 2553 วินัย นุชอุดม, 2553)

วิถีชีวิตของคนท่าคาที่เกี่ยวพันกับสายน้ำทำให้การสัญจรใช้เรือเป็นหลัก เรือจึงทำหน้าที่เป็นทั้งพาหนะในการเดินทาง และในการขนส่งสินค้ามาขายแลกเปลี่ยนบนสายน้ำลำคลองและการสัญจรทางเรือส่งผลให้ตลาดน้ำท่าคาเป็นแหล่งแลกเปลี่ยน ซื้อขาย และจัดจำหน่ายสินค้า ระหว่างคนในชุมชน และระหว่างคนในชุมชนกับคนต่างถิ่น ถ้าผลผลิตทางเกษตร และสินค้า แปรรูป อาทิ ขนมที่มีส่วนผสมจากมะพร้าว ที่ไม่ได้ถูกซื้อถึงในสวนและในบ้านแล้ว ชาวบ้านจะนำลงเรือมาแลกเปลี่ยนซื้อขายกันตามลำคลอง และที่ตลาดน้ำท่าคา การค้าขายทางเรือที่ตลาดน้ำ ท่าคาเป็นการนัดกันมาขายในวันแรม และขึ้น 2 ค่ำ 7 ค่ำ และ 12 ค่ำ จึงเรียกว่านัดท่าคา ที่มาของการนัดดังกล่าวสันนิษฐานว่าประการแรกเป็นการใช้ประโยชน์จากระดับน้ำ เพราะช่วงดังกล่าวระดับน้ำไม่สูงหรือต่ำเกินไปทำให้ง่ายต่อการนำเรือเข้ามาขายที่ตลาด ประการที่สองเป็นการเพิ่มแหล่งกระจายสินค้า เพราะชาวบ้านต้องการไปค้าขายแลกเปลี่ยนที่ตลาดนัดอื่นๆ ด้วย ซึ่งจัดในวันแรมและขึ้นที่ต่างออกไป เช่น นัดบางน้อย นัดบางนกแขวก นัดบางปืน “ถ้ามีสินค้าเหลือจากการขายที่นัดอื่น ก็จะพายเรือนำสินค้ามาขายต่อที่ตลาดน้ำท่าคา” (ยุคลธร เตชะวนากร, 2545:48) และประการที่สามคือชาวบ้านอาจต้องการหลีกเลี่ยงวันนัดไม่ให้ตรงกับวันพระเพื่อจะได้มีเวลาไปทำบุญที่วัด (วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ และคนอื่นๆ, 2550: 225) นอกจากตลาดน้ำท่าคาจะเป็นแหล่งซื้อขายสินค้าแล้ว ยังกลายเป็นสถานที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชนผ่านการมีปฏิสัมพันธ์อย่างเป็นธรรมชาติเมื่อมีตลาดนัด ถึงแม้จะไม่ได้มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า แต่ชาวบ้านและพ่อค้าแม่ค้าโดยส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุซึ่งไม่สามารถจะขึ้นและเคี่ยวตาลได้แล้ว จะใช้โอกาสการมีตลาดนัดท่าคาพายเรือมาพบปะพูดคุยกัน รวมทั้งตลาดน้ำท่าคายังเป็นสถานที่จัดเทศกาล และงานประเพณี ที่ช่วยส่งเสริมความสามัคคีระหว่างสมาชิกในชุมชนและเพิ่มความผูกพันกับสายน้ำ ได้แก่ งานแข่งเรือพายในช่วงกลางเดือนสิบสอง และงานทอดผ้าป่าทางน้ำซึ่งนำปัจจัยที่ได้ไปมอบให้กับวัดมณีสรรค์ หรือ วัดเทพประสิทธิ์คณาวาส (ฐานิดา สีเหลือง, 2553 วินัย นุชอุดม, 2553) (ดูภาพ 3)

การตั้งบ้านเรือน

สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติดั้งเดิมของตำบลท่าคาที่โอบล้อม และไหลผ่านด้วยสายน้ำจึงทำให้ท่าคากลายเป็นชุมชนที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสวนและลำน้ำ (ประทีป เอี่ยวพันธ์, 2553) ลักษณะดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน และความสัมพันธ์ของผู้คน ดังนั้นการตั้งบ้านเรือนในท่าคาสอดคล้องกับสภาพลำคลองและสายน้ำที่พาดผ่าน บริเวณที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่ตั้งอยู่ริมน้ำ ล้อมรอบด้วยสวนมะพร้าว ประกอบกับมีศาลาท่าน้ำอยู่หน้าบ้านเกือบทุกหลัง และบริเวณไม่ไกลจากตัวบ้านมีเตาตาล ส่วนของบ้านมีลักษณะเป็นเรือนไม้แบบไทย และใต้ถุนสูงป้องกันน้ำท่วมถึงตัวบ้าน (ดูภาพ 9) สาเหตุที่บ้านเรือนไทยโบราณของท่าคาส่วนใหญ่ยกใต้ถุนสูงเพราะ “สมัยก่อนช่วงเดือนกรกฎาคม ถึง

เดือนกันยายน น้ำจะท่วมสูงขึ้นอีกประมาณสองเมตร” (วินัย นุชอุดม, 2553) จนทำให้หลังร่องสวนกลายเป็นทะเล (ประทีป เอี้ยวพันธ์, 2553) ลักษณะของบ้านเรือนดั้งเดิมตามที่ได้กล่าวมายังปรากฏเห็นได้ชัดโดยทั่วไป แต่ที่รู้จักกันดี คือ บ้านคุณทวีป เจือไทย และบ้านของคุณศิริ ธรรมสวัสดิ์

ตัวอย่างบ้านเรือนไทยที่โดดเด่นในตำบลท่าคา ได้แก่ บ้านเรือนไทยของ คุณทวีป เจือไทย ที่มีลักษณะสอดคล้องกับสภาพวัฒนธรรมที่พึ่งพาสายน้ำเป็นสำคัญตามที่ได้ กล่าวมา บ้านเรือนไทยหลังนี้อยู่ชิดกับโรงทำน้ำตาลที่ดัดแปลงใช้จัดแสดงเตาตาล อุปกรณ์การเก็บน้ำตาล และแสดงอุปกรณ์เครื่องมือทางการเกษตรโบราณที่เลิกทำไปแล้ว เช่น เครื่องฝาดข้าว อุปกรณ์ทำยาเส้นจากยาจืด บนเรือนนอกจากเป็นที่พักของเจ้าของบ้านแล้วยังได้ดัดแปลงบางส่วนเพื่อใช้รองรับนักท่องเที่ยวเป็นที่พักแบบสัมผัสชนบท (โฮมเสตย์) การเข้าถึงได้ทั้งทางน้ำ และทางถนน (ดูภาพ 5) แต่อย่างไรก็ดีอาชีพหลักของครอบครัวคุณทวีป ยังคงเกี่ยวข้องกับน้ำตาลมะพร้าว แต่ไม่ได้เคี่ยวตาลเองเป็นการเก็บน้ำหวานจากมะพร้าวสองเวลาต่อวันเหมือนเดิมเพื่อขายต่อให้เจ้าของเตาตาลรายอื่น อาทิ เตาตาลบ้านคุณศิริ ธรรมสวัสดิ์ นำไปเคี่ยวเป็นน้ำตาลมะพร้าวต่อไป

นอกจากการตั้งบ้านเรือนที่ปลูกสร้างตามลักษณะของสภาพแวดล้อมของสายน้ำแล้ว ตำบลท่าคายังมีบ้านเรือนไทยโบราณที่มีความเป็นมาในอดีต โดยมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้น คือ บ้านเรือนไทยของกำนันจัน จันทร์ประภา บ้านหลังนี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เคยเสด็จประพาสเพื่อมาทอดพระเนตรข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเลิกทาส พ.ศ. 2447 (วินัย นุชอุดม, 2553) หลังจากนั้นกำนันจันถูกแต่งตั้งเป็นหมื่นปฏิคมคุณวัติ คนในตำบลท่าคารับรู้ถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในครั้งนี้ พิจารณาว่าการที่พระเจ้าแผ่นดินเสด็จฯ มาถือว่าเป็นศิริมงคลต่อชุมชนและถือว่าเป็นสถานที่ที่โดดเด่นของท่าคา (ศิริ ธรรมสวัสดิ์, 2553) ปัจจุบันบนเรือนยังคงปรากฏเสาที่เคยใช้ผูกทาสหรือคนที่กระทำผิดอยู่ นอกจากการเป็นสถานที่ที่มีเรื่องราวที่เชื่อมโยงกับพระมหากษัตริย์แล้ว บ้านหลังดังกล่าวยังคงรักษาวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมอยู่ด้วยการเข้าถึงได้ทางเรือเป็นหลัก (ดูภาพ 2)

ถ้าตลาดน้ำท่าคาเป็นตัวแทนของการเกิดขึ้นเองอย่างเป็นธรรมชาติของการค้าขายทางเรือ เตาตาลบ้านคุณสำเภาก็น่าจะสะท้อนถึงการทำน้ำตาลแบบดั้งเดิมของท่าคาได้เช่นกัน หรือเรียกว่า “เตาชาวบ้าน” (ณรงค์ ธรรมสวัสดิ์, 2553 ประทีป เอี้ยวพันธ์, 2553 วินัย นุชอุดม, 2553) องค์ประกอบของพื้นที่อยู่อาศัยแทบไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากความเป็นท่าคาสมัยก่อน ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อมโยงของที่ตั้งของบ้าน การทำสวน การเคี่ยวตาล และการสัญจรทางน้ำยังคงอนุรักษ์แบบเดิม เพราะบ้านติดน้ำมีท่าน้ำเทียบเรือ ถัดมาเป็นเตาตาล และเลยไปเป็นสวนมะพร้าว กำลังคนที่ใช้ในการเก็บ และเคี่ยวน้ำตาล ใช้แรงงานในครอบครัว กรรมวิธีในการเก็บ และผลิตน้ำตาลสืบทอดความรู้ของเดิมแถบไม่เปลี่ยน รวมทั้งการขนส่งยังคงใช้ทางเรือเป็นหลัก (จรูญ เจือไทย, 2553) (ดูภาพ 4)

จากลักษณะการสร้างบ้านเรือนของท่าคาที่สอดคล้องกับสายน้ำแล้ว ลำคลองยังทำหน้าที่เป็นรั้วทางธรรมชาติให้กับครัวเรือนอีกด้วย การสร้างบ้านเรือนอยู่ใกล้กับน้ำซึ่งมักอยู่ในระแวกเดียวกันกับญาติพี่น้อง หรือในสายน้ำเดียวกัน ทั้งสองฝั่งคลองอาจมีการตั้งถิ่นฐานของคนที่มีความเป็นเครือญาติกัน ดังจะเห็นได้จากในบางหมู่บ้าน หรือในบางลำคลองจะพบบ้านในบริเวณใกล้เคียงกันใช้นามสกุลเหมือนกัน อาทิ ตระกูลเจือไทยอยู่ในบริเวณคลองศาลา ชาวบ้านที่มีนามสกุลธรรมสวัสดิ์ส่วนใหญ่อยู่ใกล้บริเวณวัดเทพประสิทธิ์ คุณประทีป เอี้ยวพันธ์ เป็นญาติกับกำนันณรงค์ ธรรมสวัสดิ์ (ประทีป เอี้ยวพันธ์, 2553) เป็นต้น ดังนั้นความสัมพันธ์ของคนในชุมชนท่าคามีความเป็นพี่เป็นน้องกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน และสะท้อนออกมาในรูปความร่วมมือช่วยเหลือกันในวิถีการทำเกษตร โดยเฉพาะในอดีตมีการร่วมกันลงแขกทำนา หรือการค้าขายก็ทำเพื่อให้พอเพียงต่อการบริโภคภายในชุมชน และการเข้าไปมีส่วนร่วมในงานบุญ ประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนาอย่างแข็งขัน

ศาสนสถานและความเชื่อ

ตำบลท่าคามีศาสนาสถานทางพุทธศาสนาสองแห่ง คือ วัดมณีสรรค์อยู่ที่หมู่ 4 และวัดเทพประสิทธิ์คณาวาส อยู่ที่หมู่ 1 นอกจากวัดแล้วสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้คนเลื่อมใสยังมีศาลเจ้าแม่ ตั้วเนี้ยตั้งอยู่ที่หมู่ 7 โดยสถานที่ทั้งสามแห่งตั้งอยู่ริมน้ำเหมือนกัน

วัดมณีสรรค์คณาวาสจัดตั้งเป็นวัดเมื่อ พ.ศ. 2369 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา พ.ศ. 2467 เดิมมีชื่อว่า วัดตากแดด สาเหตุเป็นเพราะสมัยก่อนท่าคาเต็มไปด้วยสวนเตียนหรือสวนทุ่ง ทำให้เหมือนว่าวัดตั้งอยู่ในที่โล่งแจ้งกลางทุ่งเมื่อมองจากระยะไกลสามารถเห็นวัดได้ชัดเจน (ไกรนุช ศิริพูล, 2547:124-5 ประทีป เอี้ยวพันธ์, 2553) สิ่งปลูกสร้างที่สำคัญได้แก่ ศาลาการเปรียญเดิมมีลักษณะชั้นเดียวยกพื้นใต้ถุนสูง วัสดุองค์ประกอบหลักของอาคารเป็นไม้สัก สร้างเมื่อ พ.ศ. 2470 ซึ่งปัจจุบันได้รับการบูรณะใหม่โดยส่วนที่เป็นไม้ยังเป็นของเดิมอยู่ นอกจากนั้นบนศาลาการเปรียญยังมีธรรมมาสน์ไม้สักแกะสลักได้รับการซ่อมแซมแล้วเสร็จ พ.ศ. 2551 ถูกสร้างขึ้นในคราวเดียวกับศาลาการเปรียญซึ่งเป็นเสมือนของที่มีมาคู่กัน และหอสวดมนต์ที่เป็นอาคารไม้ทั้งหลังยกพื้นใต้ถุนสูง นอกจากมีพระประธานสององค์แล้ว วัดมณีสรรค์ยังมีพระพุทธรูปที่สำคัญ คือ หลวงพ่อดำ และหลวงพ่อแดงที่คาดว่าน่าจะสร้างตั้งแต่สมัยยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ (พระครูสมุทรชัยคุณ, 2553 วินัย นุชอุดม, 2553) (ดูภาพ 8)

วัดเทพประสิทธิ์จัดตั้งเป็นวัดเมื่อ พ.ศ. 2425 และได้รับวิสุงคามสีมา พ.ศ. 2499 เดิมเรียก วัดวิหาร มาจากสถานที่ตั้งของวัดเคยเป็นวิหารทรงเจ้าของหลวงพ่อบ้านแหลมมาก่อน สมัยก่อนเมื่อเกิดการเจ็บไข้ได้ป่วย ชาวบ้านไม่มีสถานีอนามัยหรือโรงพยาบาล แต่ชาวบ้านจะพายเรือเพื่อมาขอรับการรักษากับร่างทรงหลวงพ่อบ้านแหลม ความศักดิ์สิทธิ์ของร่างทรงเกี่ยวข้องกับการรักษาโรคภัยไข้เจ็บทางกาย และช่วยบรรเทาความทุกข์ทางใจได้แพร่ออกไปทำให้คนจากต่างถิ่นมาขอรับความช่วยเหลือจากร่างทรงด้วย หลังจากนั้นวิหารดังกล่าวได้เปลี่ยนเป็นวัดเทพประสิทธิ์ ทำให้สำนักทรงหลวงพ่อบ้านแหลมย้ายไปอยู่นอกวัด (วินัย นุชอุดม, 2553) ซึ่งสอดคล้องกับไกรนุช ศิริพูล กล่าวว่า “วัดนี้กำเนิดได้ด้วยมีการทรงเจ้าชื่อ หลวงพ่อบ้านแหลม มีคนเลื่อมใสในการรักษาพยาบาลเรื่องโรคภัยต่างๆ” (ไกรนุช ศิริพูล, 2547:121-3) อดีตเจ้าอาวาสหลวงพ่อทองอยู่ หรือที่ชาวบ้านรู้จัก คือ หลวงพ่อน้ำทิพย์ เพราะความเชื่อที่ว่าการได้อาบน้ำทิพย์ของหลวงพ่อทองอยู่จะทำให้การงาน และชีวิตดีขึ้น ถึงแม้ปัจจุบันหลวงพ่อทองอยู่ได้มรณภาพไปแล้ว แต่เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันได้รับการสืบทอดต่อมา รวมทั้งวัดเทพประสิทธิ์ยังเป็นที่ประดิษฐานของพระบรมสารีริกธาตุด้วย (ณรงค์ ธรรมสวัสดิ์, 2553) (ดูภาพ 7)

ชุมชนท่าคามีการเชื่อมโยงทางกายภาพกับวัดทั้งสองแห่งด้วยสายน้ำตั้งแต่อดีต สิ่งที่ตอกย้ำให้เห็นถึงความสำคัญการสัญจรทางเรือในอดีตของท่าคา คือ การที่ทุกบ้านที่มีลูกชายพร้อมบวชเรียนจะต้องเตรียมต่อเรือเอาไว้ให้ และในวัดเทพประสิทธิ์ยังเหลือสะพานที่สร้างเพื่อข้ามคูคลองเข้ามายังอู่เรือภายในวัด (ณรงค์ ธรรมสวัสดิ์, 2553) แม้ปัจจุบันพระจะเดินเท้าเพื่อรับบาตร เพราะคูคลองถูกถมไปและแทนที่ด้วยถนนหรือทางเท้า อย่างไรก็ดียังมีพระออกรับบิณฑบาตทางเรืออยู่ และชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ยังให้ความสำคัญในการตักบาตรทางเรือกันเกือบทุกบ้านที่ตั้งอยู่ริมน้ำการบิณฑบาตทางน้ำใช้เรือบดเพราะมีน้ำหนักเบา นอกจากการบิณฑบาตทางเรือสายน้ำยังคงเชื่อมโยงผู้คนเข้ากับวัดด้วยพิธีทางศาสนา คือ การทอดผ้าป่าทางน้ำในช่วงเพ็ญเดือนสิบสองของทุกปีซึ่งจัดที่ตลาดน้ำท่าคาก่อนนำปัจจัยมาถวายที่วัดทั้งสองแห่ง (ณรงค์ ธรรมสวัสดิ์, 2553 ฐานิดา สีเหลือง, 2553)

การสร้างศาลเจ้าแม่ตั๋วเนี้ยอยู่ที่หมู่ 7 มีอายุกว่า 100 ปี พร้อมๆ กับชุมชนชาวจีนที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานที่ท่าคา รวมทั้งยังคงเป็นที่พึ่งทางใจของคนในชุมชนและจากนอกพื้นที่ แม้ปัจจุบันศาลเจ้าแม่ตั๋วนี้ยไม่ได้มีบทบาทสำคัญในการรักษาพยาบาลคนเจ็บป่วยแล้ว แต่ศาลเจ้าแม่ตั๋วนี้ยยังคงได้รับความเลื่อมใสในด้านความสำเร็จเรื่องค้าขาย และดูฤกษ์ยาม สิ่งหนึ่งที่ยังคงสืบทอดมาตั้งแต่อดีต คือ การประทับทรงซึ่งปัจจุบันมีทุกวันอาทิตย์ และการจัดงานประจำปีของศาลเจ้าแม่ตั๋วเนี้ยในเดือนกรกฎาคม อาคารหลักที่สำคัญซึ่งใช้เป็นที่เก็บรูปแกะสลักไม้ของเจ้าแม่ตั๋วเนี้ยที่มาจากประเทศจีน มีลักษณะสถาปัตยกรรมแบบผสม เพราะซุ้มทางเข้ามีลักษณะแบบจีนแต่มีใต้ถุนคล้ายบ้านเรือนไทย บานประตูด้านนอกปรากฏรูปวาดทหารจีน และส่วนด้านในเป็นรูปวาดหญิงสาวชาวจีน ซึ่งทำหน้าที่เป็นเหมือนทวารบาล พื้น เสา ผนัง และประตูทั้งสองส่วนทำจากไม้ ในอดีตที่ศาลเจ้าแม่ตั๋วเนี้ยมีความสำคัญไม่เฉพาะกับคนท่าคา แต่มีความสำคัญกับคนนอกพื้นที่ด้วย เช่น คนจากอัมพวา เพราะเป็นสถานที่รักษาพยาบาลด้วยยาจีนหรือยาหม้อ ตำบลท่าคาไม่มีสถานพยาบาลในพื้นที่ประกอบกับเป็นพื้นที่ปิดส่งผลให้การไปรักษาพยาบาลนอกพื้นที่เป็นเรื่องลำบาก เพราะการเดินทางไม่สะดวก คนในท่าคาจึงหันไปขอรับการรักษาอาการเจ็บป่วย และขอพึ่งทางใจจากแม่ตั๋วนี้ย สมัยก่อนคนนิยมนำเด็กๆ ไปฝากเป็นลูกของศาลเจ้า

เพื่อไปกวาดยา เพราะเชื่อว่าถ้าได้เป็นลูกแม่ตั๋วเนี้ยจะอยู่ดีมีสุข และการเดินทางไปรักษาพยาบาลที่ศาลเจ้าเข้าถึงได้เฉพาะทางเรือ (ประทีป เอี้ยวพันธ์, 2553 วินัย นุชอุดม, 2553) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ดูแลศาลเจ้าคนปัจจุบันว่า “สมัยก่อนเดินทางมาศาลเจ้าได้ด้วยทางเรือเท่านั้น พอไม่สบาย เคยมีอาการเกี่ยวกับโรคกระเพาะ เมื่อมารักษาอาการดังกล่าวหายจึงจัดหนังมาฉาย 5 จอ” (วิชัย เล็กเครือสุวรรณ, 2553) (ดูภาพ 6)

ประเภท และความสำคัญของทุนทางวัฒนธรรม

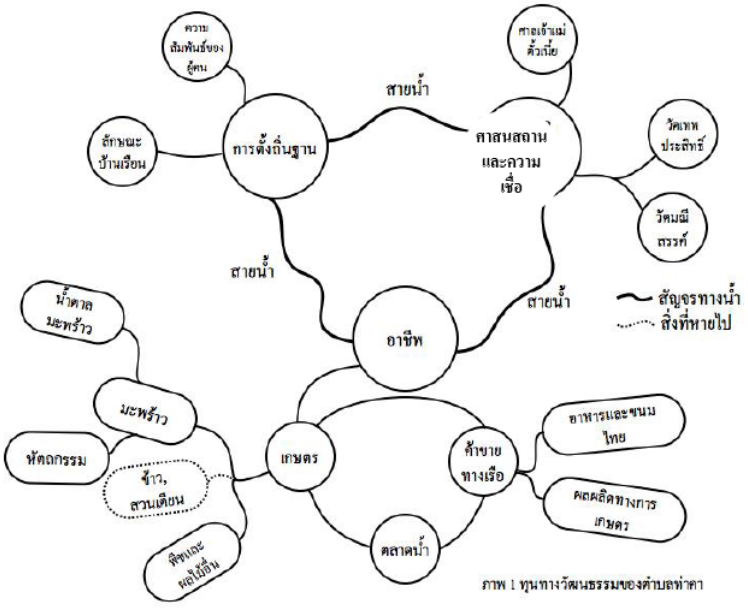
หลังจากรวบรวมทุนทางวัฒนธรรมที่ยังคงอยู่ในตำบลท่าคา ถัดไปคือการกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อแบ่งประเภทของทุนทางวัฒนธรรม และแสดงถึงคุณค่าที่มีความสำคัญสำหรับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมต่อไป ทุนทางวัฒนธรรม หรือทรัพย์สินมรดกทางวัฒนธรรม (cultural heritage assets) เปรียบเหมือนทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญของตำบลท่าคา ประกอบไปด้วยมรดกทางวัฒนธรรมเชิงรูปธรรม (tangible heritage) อาทิ ที่อยู่อาศัย อาคาร งานศิลปะ เอกสาร งานหัตถกรรม เครื่องมือ (ICOMOS, 1999) และมรดกทางวัฒนธรรมเชิงนามธรรม (intangible heritage) อาทิ ขนบธรรมเนียม พิธีกรรม เทศกาล การแสดง ความรู้ ทักษะต่างๆ (ICOMOS, 1999 UNESCO, 2003) ที่มีคุณค่าในตัวเองซึ่งสามารถจำแนก คุณค่าของทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าวออกเป็นสี่ด้าน (ICOMOS Australia, 1999:12; Pearson, Michael et al., 2002) ได้แก่

คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ (historic value) ความเกี่ยวเนื่องกับ บุคคล เหตุการณ์ กิจกรรมหรือช่วงเวลา ที่สำคัญในอดีตที่มีอิทธิพลต่อท่าคา

คุณค่าด้านสุนทรียภาพ (aesthetic value) คือ องค์ประกอบของสถานที่หรือพื้นที่ในท่าคาที่มีทัศนียภาพหรือลักษณะทางกายภาพงดงาม สะท้อนรูปแบบที่มีเอกลักษณ์หรือที่โดดเด่น

คุณค่าด้านวิชาการ (scientific value) ได้แก่ การเป็นแหล่งข้อมูลที่มีศักยภาพ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความหายาก คุณภาพ การเป็นตัวแทนของความรู้ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจประวัติ และความเป็นมาทางวัฒนธรรมของท่าคา

คุณค่าด้านสังคม (social value) คือ คุณสมบัติของสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมทางจิตใจ ทางสังคม ทางวัฒนธรรม และก่อให้เกิดกิจกรรมทางสังคมในท่าคา ซึ่งเกี่ยวข้องกับกลุ่มคน หรือกับชุมชนในท่าคาเอง หรือเชื่อมโยงกับภายนอก

ภาพ 1 ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวของตำบลท่าคา

ผลของการวิจัยสามารถสรุปคุณค่าของทุนทางวัฒนธรรม ท่องเที่ยว ดังตารางต่อไปนี้
และแสดงความสำคัญทางวัฒนธรรมในตำบลท่าคาเพื่อการ

ตาราง 1 สรุปทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว และความสำคัญทางวัฒนธรรมต่อตำบลท่าคา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

ประเภททุนทางวัฒนธรรม	ความสำคัญทางวัฒนธรรม	
1. คุณค่าด้านประวัติศาสตร์		
บ้านเรือนไทยของกำนันจัน จันทร์ประภา	เคยรับรองในหลวงรัชกาลที่ 5	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 เคยเสด็จฯประพาสต้นฯ และได้ผ่านมาทอดพระเนตรการเลิกทาส ณ บ้านกำนันจัน ที่ท่าคา พ.ศ. 2447 คนท่าคาถือว่าเป็นสิริมงคลแก่ชุมชน
ตลาดน้ำท่าคา	กลายเป็นตลาดนัดทางน้ำจนมาถึงปัจจุบัน	การเกิดขึ้นเองอย่างเป็นธรรมชาติของนัดท่าคา ซึ่งเต็มไปด้วยเรือค้าขายจำนวนมากจนกลายเป็นแหล่งวัฒนธรรมการค้าทางเรือที่สำคัญแห่งเดียวของชุมชน และยังคงสืบทอดมาถึงปัจจุบัน
2. คุณค่าด้านสุนทรียภาพ		
วัดมณีสรรค์คณาวาส	มีทัศนียภาพที่ตั้งและรูปทรงวัสดุที่มีเอกลักษณ์	พื้นที่วัดอยู่ติดสายน้ำยังเข้าถึงได้ทางเรือ เป็นที่ตั้งของศาลาการเปรียญไม้สักใช้เก็บธรรมมาศไม้แกะสลัก กฎิครึ่งตึกครึ่งไม้เรียงติดกันเป็นลักษณะคล้ายอาคารชุด
วัดเทพประสิทธิ์	มีทัศนียภาพที่ตั้งและจิตรกรรมฝาผนังที่มีเอกลักษณ์	พื้นที่วัดอยู่ริมสายน้ำ สามารถเข้าถึงได้ทางเรือ ประกอบด้วยอุโบสถภายในมีจิตรกรรมฝาผนังแบ่งเป็นตารางแสดงพุทธประวัติ
ศาลเจ้าแม่ตั้วเนี้ย	ทัศนียภาพที่ตั้ง และรูปแบบสถาปัตยกรรม	องค์ประกอบอาคารศาลเจ้าส่วนใหญ่ทำจากไม้ตั้งอยู่ริมคลอง มีลักษณะเป็นสถาปัตยกรรมผสมแบบไทย-จีน อาทิ ชานและพื้นไม้แบบบ้านเรือนไทย แต่ซุ้มทางเข้า ผนัง และจิตรกรรมแบบจีน
วิถีชีวิตริมน้ำ	แสดงถึงองค์ประกอบและรูปแบบการสร้างบ้านเรือนที่มีเอกลักษณ์	ตลอดสองฝั่งของสายน้ำเต็มไปด้วยลักษณะบ้านเรือนแบบไทยสร้างด้วยไม้ทั้งหลัง ยกพื้นมีใต้ถุน ตั้งอยู่ริมน้ำ ล้อมรอบด้วยสวนมะพร้าว พร้อมกับเตาตาลเกือบทุกหลังคาเรือน และมีศาลาริมน้ำอยู่หน้าบ้านให้เรือเทียบท่าก่อนขึ้นเรือน หรือให้เรือของพ่อค้าแม่ค้าได้แวะขายของกับบ้านเรือนตลอดสองฝั่งคลอง อาทิ บริเวณคลองศาลา
3. คุณค่าด้านวิชาการ		
บ้านเรือนไทยของคุณทวีป เจือไทย	เป็นตัวแทนของแหล่งข้อมูลและเครื่องมืออุปกรณ์ที่หายาก	การแสดงเครื่องมือทำเกษตรโบราณ อาชีพเพาะปลูกในอดีตของ ท่าคา ซึ่งปัจจุบันได้เลิกทำแล้ว รวมทั้งการแสดงเตาตาล และอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง ในลักษณะแหล่งข้อมูล
การทำน้ำตาลมะพร้าว	เป็นแหล่งเรียนรู้ขบวนการทำน้ำตาลมะพร้าวแบบดั้งเดิม	วิถีชีวิตที่ปรับเปลี่ยนตามสภาพแวดล้อมจากสวนเตียนมาเป็นสวนมะพร้าวจนกลายเป็นความรู้ในการเลือกพันธุ์ เพื่อใช้ผลิตน้ำตาลมะพร้าวการแสดงออกถึงภูมิปัญญาของขบวนการทำน้ำตาล แบบดั้งเดิมทุกขั้นตอนของท่าคา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเตาตาลบ้านคุณสำเภา (เตาชาวบ้าน)
ตลาดน้ำท่าคา	แหล่งเรียนรู้วิวัฒนาการด้านการค้า และการเกษตร	การสะท้อนถึงวิถีชีวิตการประกอบอาชีพทางการเกษตรในแต่ละยุค รวมทั้งวิวัฒนาการและระบบการค้าขายทางเรือของคนในท่าคา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
4. คุณค่าด้านสังคม		
วัดเทพประสิทธิ์	เป็นศูนย์รวมความ	ใช้ประกอบพิธีกรรมสำคัญทางศาสนา ผูกพันกันระหว่างบ้านและวัด มี

ตาราง 1 สรุปทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว และความสำคัญทางวัฒนธรรมต่อตำบลท่าคา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม (ต่อ)

	ศรัทธา ที่พึ่งทางใจ และจัดพิธีกรรมทางทางศาสนา	ความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตทางน้ำ เช่น การบิณฑบาตทางเรือ และทอดผ้าป่าทางน้ำ จัดที่ตลาดน้ำท่าคา เคยมีร่างทรงช่วยรักษาโรคภัยไข้เจ็บทางกาย และบรรเทาทุกข์ทางใจ มีการอาบน้ำทิพย์ มีพระบรมสารีริกธาตุ
ประเภททุนทางวัฒนธรรม	**ความสำคัญทางวัฒนธรรม**	
วัดมณีสรรค์	เป็นศูนย์รวมความศรัทธา ที่พึ่งทางใจ และจัดพิธีกรรมทางศาสนา	ใช้ประกอบพิธีกรรมสำคัญทางศาสนา ผูกพันกันระหว่างบ้านและวัด มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตทางน้ำ เช่น การบิณฑบาตทางเรือ และทอดผ้าป่าทางน้ำจัดที่ตลาดน้ำท่าคา
ศาลเจ้าแม่ตั๋วเนี้ย	สร้างความเชื่อความศรัทธาต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ	เป็นที่พึ่งทางใจ มีการเข้าทรง ขอพรเรื่องค้าขาย และดูฤกษ์ยาม เคยเป็นสถานที่รักษาพยาบาลแบบโบราณให้กับคนในท่าคาและพื้นที่ใกล้เคียง ภายในศาลเป็นที่เก็บไม้แกะสลักรูปเจ้าแม่ตั๋วเนี้ยมาจากประเทศจีน
ตลาดน้ำท่าคา	เป็นศูนย์รวมการค้าขายทางเรือ และจัดงานประเพณีทางน้ำ	แหล่งของการแลกเปลี่ยน ซื้อขาย สินค้าระหว่างคนในชุมชน และกับคนจากนอกชุมชน สถานที่จัดงานบุญ เช่น ทอดผ้าป่าทางน้ำ และงานประเพณี เช่น แข่งเรือในช่วงลอยกระทง

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความสำคัญทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ ด้านสุนทรียภาพ ด้านวิชาการ และด้านสังคมของตำบลท่าคา พบว่า

บ้านเรือนไทยของกำนันจันมีความสำคัญทางวัฒนธรรมด้านประวัติศาสตร์ เพราะเคยเป็นสถานที่รับรองการเสด็จประพาสของในหลวงรัชกาลที่ 5 (ดูภาพ 2)

ตลาดน้ำท่าคามีความสำคัญทางวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านวิชาการ และด้านสังคม เนื่องจากการเกิดขึ้นเองของการเป็นตลาดนัดทางน้ำโดยมีความต่อเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบัน การเป็นแหล่งที่แสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการด้านการค้า รวมทั้งการเกษตร และการเป็น ศูนย์รวมการค้าขายทางเรือและจัดงานประเพณีทางน้ำ ของตำบลท่าคา (ดูภาพ 3)

วัดมณีสรรค์คณาวาสมีความสำคัญทางวัฒนธรรมด้านสุนทรียภาพ และด้านสังคม เพราะพื้นที่อยู่ติดน้ำ ประกอบกับวัสดุองค์ประกอบศาลาการเปรียญเป็นของดั้งเดิมตั้งแต่เริ่มสร้าง และการเป็นศูนย์รวมจิตใจ ความศรัทธา การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา (ดูภาพ 8)

วัดเทพประสิทธิ์สมีความสำคัญทางวัฒนธรรมด้านสุนทรียภาพ และด้านสังคม เพราะทัศนียภาพที่ตั้งติดน้ำ และจิตรกรรมฝาผนังของพระอุโบสถมีเอกลักษณ์ รวมทั้งการเป็นศูนย์รวมจิตใจ ความศรัทธา การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อทางจิตใจต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ (ดูภาพ 7)

ศาลเจ้าแม่ตั๋วเนี้ยมีความสำคัญทางวัฒนธรรมด้านสุนทรียภาพและด้านสังคมเนื่องจากทัศนียภาพที่ตั้งอยู่ริมน้ำ และรูปแบบสถาปัตยกรรมผสมแบบไทย-จีน รวมทั้งการเป็นที่พึ่งทางใจเกิดความเชื่อความศรัทธาต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ (ดูภาพ 6)

วิถีชีวิตริมน้ำมีความสำคัญทางวัฒนธรรมด้านสุนทรียภาพ เพราะแสดงถึงองค์ประกอบและรูปแบบการสร้างบ้านเรือนที่มีเอกลักษณ์ สอดคล้องกับวิถีชีวิต และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ (ดูภาพ 9)

บ้านเรือนไทยของคุณทวีป เจือไทยมีความสำคัญทางวัฒนธรรมด้านวิชาการ เพราะการเป็นแหล่งข้อมูลที่แสดงถึงอาชีพที่เคยมีในท่าคา และเครื่องมืออุปกรณ์การเกษตรที่หาชมได้ยาก (ดูภาพ 5)

การทำน้ำตาลมะพร้าวมีความสำคัญทางวัฒนธรรมด้านวิชาการ เช่นกัน เพราะการเป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาด้านอาชีพของคนท่าคาที่เกี่ยวข้องกับขบวนการทำน้ำตาลมะพร้าวแบบดั้งเดิม ตั้งแต่การเลือกพันธุ์มะพร้าวมาปลูก ช่วงเวลาการขึ้นเก็บน้ำตาลมะพร้าว และการเคี่ยวน้ำตาลมะพร้าว (ดูภาพ 4)

เนื่องจากทุนทางวัฒนธรรมเหล่านี้มีความเปราะบาง มีคุณค่าในตัวเอง และไม่ได้ถูกสร้างมาเพื่อการบริโภคของนักท่องเที่ยวตั้งแต่เริ่มแรก การดำเนินการที่อาจส่งผลกระทบต่อการเสื่อมคุณค่าต้องคำนึงถึงความเป็นของแท้ดั้งเดิม และ

ความเข้มแข็งของพื้นที่ (robusticity) ด้วย การพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมเหล่านี้ให้เป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเพื่อทำให้เกิดการใช้ประโยชน์ทางการท่องเที่ยวโดยผ่านขบวนการปรับปรุง (modification) ทำให้เป็นสินค้าเชิงพาณิชย์ (commodification) และทำให้มีมาตรฐาน (standardization) (Bob McKercher and Hilary du Cros, 2002: 8,115) ดังนั้นการใช้เกณฑ์ทั้งสี่ด้านนอกจะแสดงให้เห็นถึงทุนทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า และความสำคัญยังสามารถบ่งชี้ถึงระดับการเปลี่ยนแปลงโดยมีสาเหตุมาจากการท่องเที่ยวที่อาจส่งผลกระทบด้านลบต่อทุนทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าของท่าคาได้

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมของตำบลท่าคา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยว ดังนั้นการวิจัยขั้นต่อไปควรนำผลการวิเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมมาประเมินระดับความสำคัญในคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ ด้านสังคม ด้านสุนทรียภาพ และด้านวิชาการ โดยการเปรียบเทียบความสำคัญระหว่างมุมมองจากภายในชุมชนเอง และจากนักท่องเที่ยว เพื่อให้ได้วัฒนธรรมที่มีความสำคัญ และเหมาะสมกับการท่องเที่ยวสอดคล้องตามความต้องการของทั้งสองฝ่าย นำไปสู่การสร้างแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในท่าคาต่อไป

ภาพที่ 2 บ้านเรือนไทยของกำนันจัน จันทร์ประภา

ภาพที่ 3 ตลาดน้ำท่าคา ขายพืชผลและผลิตภัณฑ์แปรรูปทางการเกษตร

ภาพที่ 4 เตาตาลบ้านคุณสำเภา ซ้าย คือ เตาเคี่ยวตาล (เตาชาวบ้าน) ขวา คือ การบรรจุน้ำตาลมะพร้าวเพื่อแบ่งขาย

ภาพที่ 5 บ้านคุณทวีป เจือไทย ซ้าย คือ เรือนไทยที่ใช้อาศัย ขวา คือ บริเวณโรงทำน้ำตาลถูกใช้เก็บเครื่องมือเกษตร

ภาพที่ 6 ศาลเจ้าแม่ตั้วเนี้ย ซ้าย คือ บรรยากาศภายนอกและตัวอาคารศาลเจ้า ขวา คือ รูปไม้แกะสลักแม่ตั้วเนี้ย

ภาพที่ 7 วัดเทพประสิทธิ์ ซ้าย คือ จิตรกรรมฝาผนังโบสถ์ ขวา คือ สะพานที่เคยใช้ข้ามคูคลองเข้ามายังอู่เรือภายในวัด

ภาพที่ 8 วัดมณีสรรค์คณาวาส ซ้าย คือ ศาลาการเปรียญ ขวา คือ ธรรมาศน์

ภาพที่ 9 การตั้งบ้านเรือนในท่าคา

เอกสารอ้างอิง

[1] ไกรนุช ศิริพูล. 2547. **เที่ยววัดไทยในจังหวัดสมุทรสงคราม.** กรุงเทพฯ: นิวไทยมิตรการพิมพ์.

[2] ยุคลธร เตชะวนากร. 2545. **แม่ค้าตลาดน้ำ : วิถีชีวิตและการธำรงเอกลักษณ์ของชุมชน.** วิทยานิพนธ์ พัฒนาแรงงานและสวัสดิการมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาแรงงานและสวัสดิการ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

[3] รังสรรค์ ธนะพรพันธ์. 2546. **ทุนวัฒนธรรม : วัฒนธรรมในระบบทุนนิยมโลก เล่ม 1.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

[4] วัชราภรณ์ สุริยาภิวัฒน์. 2546. **วิจัยธุรกิจยุคใหม่.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

[5] วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ และคณะ. 2550. **"ตลาดน้ำท่าคา: การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน."** วารสารร่มพฤกษ์. 25, 2 (กุมภาพันธ์-พฤษภาคม): 220-250.

[6] จรูญ เจือไทย. (2553, 19 เมษายน และ 8 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.

[7] ทวีป เจือไทย. (2553, 19 เมษายน และ 8 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.

[8] ณรงค์ ธรรมสวัสดิ์. (2553, 19 เมษายน และ 8 กรกฎาคม). กำนันตำบลท่าคา. สัมภาษณ์.

[9] ฐานิดา สีเหลือง. (2553, 19 เมษายน). ผู้ใหญบ้านหมู่ 2. สัมภาษณ์.

[10] ประทีป เอี้ยวพันธ์. (2553, 8 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.

[11] พระครูสมุทรชัยคุณ. (2553. 9 กรกฎาคม). เจ้าอาวาสวัดมณีสรรค์. สัมภาษณ์.

[12] วิชัย เล็กเครือสุวรรณ. (2553. 19 เมษายน). ผู้ดูแลศาลเจ้าแม่ตั้วเนี้ย. สัมภาษณ์.

[13] วินัย นุชอุดม. (2553, 19 เมษายน และ 9 กรกฎาคม). นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าคา. สัมภาษณ์.

[14] ศิริ ธรรมสวัสดิ์. (2553, 9 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.

[15] Alitinay, Levent and Paraskevas, Alexandros, 2008. **Planning Research in Hospitality and Tourism.** Oxford: Butterworth-Heinemann.

[16] ICOMOS. 1999. **Cultural Tourism Charter: Principle and Guidelines for Managing Tourism at Places of Cultural and Heritage Significance.**

[17] ICOMOS Australia. 1999. **The Burra Charter: The Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance.** Australia: ICOMOS.

[18] McKercher, Bob and du Cros, Hilary. 2002. **Cultural Tourism: The Partnership between Tourism and Cultural Heritage Management.** New York: The Haworth Hospitality Press.

[19] Michael, P., Marshall, D., Ellsmore, D., Attenbrow, V., Rose, S., Kerr, R. and Betteridge, C. 2002. **University of Sydney Grounds Conservation Plan.** Available from www.facilities.usyd.edu.au/documents/docs/gcp_chapter1.pdf on July 23, 2010.

[20] Pierre Bourdieu. 1986. **The Forms of Capital.** Available from http://bbs.knue.ac.kr/~edupolicy/lib._.brd/_1.116_/education.pdf on July 20, 2010.

[21] UNESCO. 2003. **The Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage, Paris.** Available from www.unescobkk.ort/fileamin/user_upload/culture/Cultural_Industries/Glossary.pdf on July 21, 2010.